

ИЗВОРНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

ПРАВО НА ПРОТЕСТНО ОКУПЉАЊЕ У ПРАКСИ
ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВАЉиљана Мијовић¹*Правни факултет Универзитета у Бањој Луци*

Апстракт: Рад се бави анализом неких од стандарда Европског суда за људска права у погледу права на протестно окупљање, као сублимата слободе изражавања и слободе окупљања. У вези с тим, појашњен је појам протестних окупљања, обим заштите, те мјере ограничења у оквиру Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода и праксе Европског суда за људска права.

Кључне ријечи: Европски суд за људска права, Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода, слобода изражавања, слобода окупљања и удруживања

1. ПОЈАМ ПРОТЕСТНИХ ОКУПЉАЊА

Европа, као простор коме припадамо, била је у задњих неколико деценија, поприште бројних случајева изражавања протеста маса и то веома различитим поводима, од „обојених револуција“² којима је циљ било свргавање одређеног режима с власти, антиглобалистичких протеста³ и протеста „за“ или „против међународног интегрисања“⁴, преко протеста поводом одређених поступака власти⁵ или измјене законодавства⁶, па до

1 Професор међународног права на Правном факултету Универзитета у Бањалуци, бивши судија Европског суда за људска права. Е-mail ljiljana.mijovic@pf.unibl.org

2 „Наранчаста револуција“ у Украјини 2004-2005. године.

3 Антиглобалистички протести у Прагу 2000. године, у Ђенови 2001. године.

4 BREXIT и ANTI-BREXIT протести у Уједињеном Краљевству 2017-2018. године.

5 Истамбулски протести на тргу Таксим 2003. године.

6 „Покрет жутих прслука“, настао у Француској, а проширио се и на Белгију, Холандију и Италију 2018-2019. године; примарно мотивисан пружањем отпора пореској политици француског предсједника Емануела Макрона.

изражавања незадовољства радом државних органа у одређеним областима⁷ или у расвјетљавању кривичних дјела⁸.

Протест се уопштено сматра јавним начином изражавања незадовољства, у циљу креирања утицаја на јавно мњење или званичну политику власти, а уколико прерасте у масован и насилан облик, и средством за преузимање власти. У периоду о коме је ријеч, у већини земаља Европе уочава се, нажалост, тренд непоштовања прописа који дозвољавају мирно окупљање, на страни организатора протеста, као и тренд милитаризације (ношења „дугих цијеви“ и прекомјерног кориштења силе), на страни полицијских снага намијењених за сузбијање нереда. Сваку такву ситуацију знатно компликује и могућност контрапротеста, у којем случају се сукобљавају различите групе учесника протеста међусобно, а и у односу на снаге реда.

Национални прописи, којима се регулише право мирног изражавања протеста често су најбољи показатељ стања демократије у једној држави јер указују на обим кориштења есенцијалних политичких слобода у једном друштву, конкретно слободе изражавања и мирног окупљања. Ове слободе, када је ријеч о правном простору европског континента, заштићене су Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода из 1950. године (у даљем тексту Европска конвенција), која је правно обавезујућа у односу на простор 47 држава чланица Савјета Европе.

Тако је слобода изражавања предвиђена чланом 10. Европске конвенције у коме стоји да (ст. 1.) свако има право на слободу изражавања, која подразумијева слободу посједовања сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе, као и могућност да се иста слобода (ст. 2.) подвргне формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства. Потребно је напоменути да се под појмом „изражавање“ у Европској конвенцији и пракси Европског суда за људска права (у даљем тексту Европски суд) подразумијева сваки говор, писање, осликавање, рекламирање, умјетност, радијско и телевизијско емитовање, новине, књиге, летак, па чак и симболично понашање и употреба симбола и да се не мора нужно радити о информацијама

7 Протести започети фебруара 2014. године у Тузли, накнадно се проширили на цијелу Федерацију БиХ; изазвани објавом инсолвентности у четири приватизоване творнице у Тузли.

8 „Правда за Давида“, протести незадовољства истрагом у случају страдалог младића у Бањалуци 2018-2019. године.

и идејама које су афирмативне и неувредљиве, већ и о оним које вријеђају, шокирају или узнемиравају, јер су „такви захтјеви плурализма, толеранције и широкоумности, без којих нема демократског друштва.“⁹

Слобода окупљања заштићена је чланом 11. Европске конвенције, у којем стоји да (ст.1.) свако има право на слободу мирног окупљања и слободу удруживања с другима, те да се (ст. 2.) за вршење ових права не смију постављати никаква ограничења, осим оних која су прописана законом и неопходна у демократском друштву у интересу националне или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других, а такође се одређује и да се овим чланом не спречава законито ограничавање вршења ових права припадницима оружаних снага, полиције или државне управе.

Из формулације претходно наведених чланова Европске конвенције видно је да су творци ове Конвенције имали за циљ остварење равнотеже између интереса појединаца за упражњавање слободе изражавања, окупљања и удруживања на једној, и интереса друштва за очувањем поретка и мира, на другој страни. Колико год тако постављена равнотежа изгледала складно у теорији, чињеница је, међутим, да у пракси исти однос равнотеже веома често бива нарушен, било изласком из утврђеног оквира дозвољеног понашања на страни учесника протеста, било прекорачењем овлаштења државних органа. У таквим ситуацијама долази до узнемиравања јавности, те нереда мањих или већих димензија, у којима је неизбјежна материјална штета, а неријетко и нарушавање физичког и психичког интегритета условљеног интензитетом нереда одређеног броја појединаца.

У свакој од таквих ситуација као нужно се поставља питање одговорности за нарушавање реда и мира, нанесену материјалну штету и евентуалне људске жртве. Утврђивање одговорности за штетне посљедице (у виду кривичне или грађанске одговорности, зависно од правног основа), задатак је националних правосудних система, уколико се ради о збивањима насталим у оквиру надлежности једне државе. Чињеница је, међутим, да, се, уколико је ријеч о одговорности за непоштовање, односно повреду неке од слобода побројаних у члановима 10. и 11. Европске конвенције, а за које појединци не издејствују задовољење у оквиру националне јурисдикције, одговорност државе утврђује пред Европским судом, као крајњом инстанцом у односу на правне системе свих држава чланица Савјета Европе.

У процјени постојања повреде неког од ова два члана, Европски суд примјењује тростепени тест у коме испитује да ли су ограничења слободе изражавања и/или слободе окупљања била допуштена (прописана зако-

9 ЕСЉП, *Handyside v. United Kingdom*, бр. 5493/72, 7. децембар 1976. године.

ном), да ли је постојао легитиман циљ таквих ограничења, те да ли су та ограничења неопходна у демократском друштву. Вишедеценијска пракса Европског суда изродила је читав низ правних принципа (*case-law*) везаних за поменути процјену постојања повреде, који су принципи основ одлучивања у поступању Европског суда у сваком наредном предмету исте врсте и налазе се у сталном дограђивању, зависно од околности сваког наредног случаја¹⁰.

2. НЕКИ ОД СТАНДАРДА ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У ОДНОСУ НА ПРОТЕСТНА ОКУПЉАЊА

Право протестног окупљања, како смо видјели, не постоји *per se* у Европској конвенцији, већ у пракси представља комбинацију слободе изражавања и слободе окупљања, односно спреге чланова 10. и 11. Европске конвенције. Услјед тога је уочљива обилата пракса Европског суда у односу на изражавање мишљења посредством протестних окупљања. Тако је у једном од најранијих предмета ове врсте *Ezelin v. France*¹¹, (у коме се радило о адвокату француског држављанства, настањеном на Гвадалупи¹², који је учествовао у локалним протестима и због тог био дисциплински кажњен од стране Адвокатске коморе), Европски суд установио став по коме „упркос самосталној улози и ограниченој области примјене, члан 11. у предметном случају мора бити размотрен и у свјетлу члана 10. Европске конвенције, јер, иако је право на изражавање личног мишљења предвиђено чланом 10., његово манифестовање путем окупљања представља објекат заштите и члана 11. Европске конвенције.“¹³

Овакав став Европског суда не подразумијева да ће Суд сваки пут када разматра предмет који се тиче протестног окупљања, када установи повреду члана 10., расправљати и о повреди члана 11. Европске конвенције. Веома често ће примјена једног од ових чланова Конвенције или пак, једна од евентуалних повреда Конвенције, бити проглашена супсидијарном, односно Европски суд ће установљивањем прихватљивости навода из представке или налажењем повреде једног од ових чланова сматрати да је правда задовољена и да нема потребе установљавати прихватљивост или повреду оба ова члана. Некад ће овакав став Суд заузети и у фази самог одлучивања о прихватљивости представке, те ће, као у случају *Christians against*

10 У свакој пресуди ЕСЉП наводи принципе сопствене праксе, а онда их примјењује на конкретне околности случаја који разматра.

11 ЕСЉП, *Ezelin v. France*, бр. 11800/85, 26. април 1991. год.

12 Гвадалупа је оточје у Антилима, Карипском мору и прекоморски је департман Француске.

13 ЕСЉП, *Ezelin v. France*, бр. 11800/85, 26. април 1991. год., ст. 37.

*Racism and Fascism v. the United Kingdom*¹⁴ сматрати да слободу мирног окупљања треба тумачити широко и њоме обухватити како само учешће у протестима, тако и припрему и организовање протеста, иницирано одређеним идејама, односно изражавањем мишљења¹⁵. Овакав став, како је већ речено, не значи да ће Европски суд проглашавањем прихватљивости навода у односу на ова оба члана, установити и повреду оба члана.

2.1. Обим заштите слободе окупљања и позитивне обавезе државе

Када је у питању обим заштите слободе окупљања, у горе поменутом предмету Европски суд (Комисија) је заузео став по коме, уколико приликом упражњавања слободе окупљања дође до инцидента, нереда и/или насиља, заштитни принцип примјене члана 11. Европске конвенције и даље остаје на снази, јер је основ заштите *намјера* мирног окупљања, а не *вјероватноћа* да ће доћи до инцидента¹⁶. Уколико је намјера организатора, на другој страни, била усмјерена на креирање нереда и насиља, организација скупа, као ни само одржавање скупа, не уживају заштиту члана 11. Конвенције.

Посебну ситуацију представљају предмети у којима је вјероватноћа да ће доћи до инцидента условљена најављеним контрапротестима. У таквим ситуацијама позитивном обавезом државе у односу на члан. 11 Европске конвенције, сматра се осигуравање мирног окупљања, без обзира на најављену пријетњу од стране контрапротестаната, јер се „стварна, дјелотворна слобода мирног окупљања не може свести на пуку обавезу државе да се не мијеша; таква негативна концепција не би била у складу са предметом и сврхом члана 11.“¹⁷

Претходни став дио је пресуде у предмету *Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*, у коме се радило о демонстрацијама удружења љекара противника абортуса у Аустрији, које су демонстрације биле прекинуте контрадемонстрацијама, упркос присуству јаких полицијских снага. Иако се ова Пресуда односила на право на ефикасан правни лијек, у њој је Европски суд (Комисија), креирао низ стандарда који су касније примјењивани у великом броју предмета који су се тичали слободе окупљања. Један од таквих суштинских принципа у овој Пресуди односи се и на право учесника

¹⁴ *Christians against Racism and Fascism v. the United Kingdom*, no. 8440/78, Commission decision of 16 July 1980, Decisions and Reports, (DR) 21.

¹⁵ Ријеч је о Одлуци о прихватљивости Комисије за људска права, као правног претходника Европског суда.

¹⁶ *Christians against Racism and Fascism v. the United Kingdom*, no. 8440/78, Commission decision of 16 July 1980, Decisions and Reports, (DR) 21.

¹⁷ ЕСЉП (Комисија), *Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*, бр. 5/1987/128/179, 25. мај 1988. год., ст. 32.

протеста на окупљање без страха да ће бити предметом напада њихових опонената, јер је „обавеза државе да предузме разумне и одговарајуће мјере како би осигурала мирно одржавање законитих демонстрација“¹⁸.

Овим ставом, Европски суд је на веома јасан начин нагласио да у демократском друштву, право на контрадемонстрације не може бити схваћено и/или прихваћено као средство за негирање права на мирно окупљање. Исти став примијењен је и у пресуди у предмету *The United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria*,¹⁹ у коме су се подносиоци представке обратили Европском суду тврдњом да им је у више наврата онемогућено мирно окупљање, те да су органи власти на једном од одржаних окупљања оклијевали да заштите чланове удружења од напада контрадемонстраната, што је Европски суд и потврдио, установивши повреду члана 11. Европске конвенције на страни Бугарске.

Претходно речено односило се на позитивне обавезе државе у односу на изражавање протеста, односно слободу изражавања и слободу окупљања. Како је члановима 10. и 11. Европске конвенције предвиђено, постоје и ситуације када се ове слободе могу ограничити, али та ограничавања морају испуњавати одређене услове (морају бити прописана законом, имати легитиман циљ и бити неопходна у демократском друштву).

2. 2. Ограничавање слободе окупљања

Уопштено говорећи, ограничавање слободе окупљања од стране органа власти може имати различите облике, али се најчешће јавља као одбијање дозволе за одржавање скупа, разбијање протеста, удаљавање појединаца са мјеста одржавања протеста, те административне или кривичне казне за учеснике протеста. У вези са овим мјерама, Европски суд је такође установио одређене стандарде просуђивања.

Претпоставка је, наиме, да се организација и одржавање скупова одвијају у складу са законским прописима, но у пракси Европског суда бројни су предмети у којима се радило о одржавању и протеста који нису били у складу са прописима (нису били нпр. пријављени властима). Чак и у таквим случајевима, уколико је ријеч о мирном окупљању, интервенција од стране државе морала би бити пред Европским судом оправдана интересима наведеним у ставу 2. члана 11. Европске конвенције²⁰, однос-

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ ЕСЉП, *The United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria* бр. 44079/98, 20. октобар 2005. год.

²⁰ Мисли се на ограничења „прописана законом и неопходна у демократском друштву у интересу националне безбедности или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других“.

но закон или одлука која брани такво одржавање окупљања била би просуђивана од стране Европског суда према одредбама става 2., јер држава нема апсолутно право да усвоји закон или донесе одлуку којом забрањује сваку или пак одређену врсту окупљања.²¹

У складу с тим, у пресуди *Öllinger v. Austria*²² (у којој се радило о пријави подносиоца представке аустријским властима о одржавању меморијалног скупа јеврејским жртвама нацистичког прогона на гробљу у Салцбургу и његовој обавијести да ће се у исто вријеме на гробљу одржати, по њему, и незаконит скуп у спомен војницима погинулим у Другом свјетском рату, усљед чега су власти забраниле одржавање меморијалног скупа због „могућег угрожавања реда и мира“), Европски суд је установио повреду слободе окупљања, јер је био мишљења да се радило о непропорционалности предузете мјере од стране државе (забрана одржавања скупа) и стварне пријетње да ће одржавање скупа узроковати нереде (јер се није радило о маси коју би било тешко контролисати). У истој пресуди је речено да су „умјесто да испоштују своју позитивну обавезу осигурања и заштите скупа, домаће власти безусловно забраниле одржавање скупа, на основу чега Суд (Европски суд, оп. аут.) закључује да су власти премало значаја поклонице интересима подносиоца представке, односно дале неоснован значај реално ограниченој пријетњи, с обзиром на мали број учесника скупа и њихову намјеру да неагресивним понашањем обиљеже сјећање на жртве нацистичког терора.“²³

Мјера лишавања слободе учесника мирних протеста била је такође предметом просуђивања од стране Европског суда. Тако је у предмету *Galstyan v. Armenia*²⁴, у којем је подносилац представке због учешћа на протестном скупу који није био забрањен, био стављен у притвор у трајању од три дана, Европски суд, усљед тог што је скуп био одобрен, установио повреду слободе окупљања подносиоца представке и осудио Јерменију за кршење члана 11. ст. 2. Европске конвенције.

У пракси Европског суда појављивали су се и предмети у којима је било ријечи и о комбинацији мјера ограничења. Тако су у предмету *Nurettin Aldemir and Others v. Turkey*²⁵ након забране одржавања скупа поводом противљења одређеном нацрту закона, услиједиле и мјере разбијања протеста од стране полиције, као и кривични поступак против подносилаца

21 *Christians against Racism and Fascism v. the United Kingdom*, no. 8440/78, Одлука Комисије од 16. јула 1980. год., Decisions and Reports, (DR) 21, стр. 148.

22 ЕСЉП, *Öllinger v. Austria*, бр. 76900/01, 29. септембар 2006. год.

23 *Ibidem*, ст. 49.

24 ЕСЉП, *Galstyan v. Armenia*, бр. 26986/03, 15. новембар 2007. год.

25 ЕСЉП, *Nurettin Aldemir and Others v. Turkey*, бр. 32124/02, 32126/02, 32129/02, 32132/02, 32133/02, 32137/02 и 32138/02, 18. децембар 2007. год.

представке (учесника протеста), које мјере је Европски суд оцијенио као „непропорционалне и непотребне за превенцију нереда предвиђену другим ставом члана 11. Конвенције“²⁶, услијед чега је установљена повреда слободе окупљања на страни турских власти.

Да мјере ограничавања нису увијек аутоматски основ за установљавање повреде чл. 11. Европске конвенције, већ да свој став Европски суд увијек заснива на процјени (не)постојања равнотеже између интереса подносилаца представке на једној, и интереса друштвене заједнице, на другој страни, илуструје примјер пресуде Европског суда у предмету *Berladir and Others v. Russia*²⁷. У овом предмету подносиоци представке су жељели да организују протестни марш као реакцију на раније заказано окупљање противника имиграције у Русији. Градске власти Москве су им одобриле одржавање марша, али на локацији различитој од оне коју су они захтијевали. На ову одлуку градских власти подносиоци се нису жалили, већ су поднијели нови захтјев за одржавање скупа у коме су као локацију тражили простор у близини сједишта градских власти, а као разлог одржавања протеста навели неслагање са претходном одлуком градских власти. На овај захтјев власти су одговориле одобрењем, али су као локацију за одржавање скупа поново навеле мјесто које је било одобрено и претходном одлуком. У знак незадовољства одлуком власти, подносиоци представке су се окупили пред сједиштем Градоначелника, након чега је дошло до привођења појединаца, наводно, без претходног вербалног упозорења или наредбе да се разиђу. У домаћем поступку који је услиједио, подносиоци су проглашени одговорним за повреду прописа о мирном окупљању и кажњени. У пресуди у овом предмету, Европски суд је, прије свега, подсјетио да постојање домаћих поступака предвиђених за добијање одобрења за одржавање мирних протеста само по себи није противно Европској конвенцији, те да је, као такво, у сврси омогућавања властима да предузму неопходне мјере обезбјеђења скупа, те превенирају могуће нереде или криминал. Надаље, Европски суд је стао на становиште да, поред овлаштења да дозволе или забране одржавање скупа, органи власти имају овлаштење и на кажњавање појединаца који не поступе у складу са одлуком власти. У конкретном случају у овој пресуди, Европски суд је констатовао да власти нису забраниле одржавање скупа, већ су само одобриле другу локацију, коју подносиоци представке нису прихватили, по мишљењу Суда, без ваљаног разлога, услијед чега је Европски суд донио одлуку да не постоји кршење члана 11. у свјетлу члана 10. Европске конвенције.²⁸

²⁶ *Ibidem*, ст. 47.

²⁷ ЕСЈП, *Berladir and Others v. Russia*, бр. 34202/06, 10. јули 2012. год.

²⁸ *Ibidem*, ст. 56-62.

2. 3. „Спонтана окупљања“ у пракси ЕСЉП

Како је раније већ наглашено, обавеза пријављивања скупова органима власти и/или тражење дозволе за одржавање скупова, прописана од стране државе, сама по себи, није противна Европској конвенцији, већ се, обрнуто, сматра оправданом са гледишта предузимања мјера за обезбјеђивање мирног одржавања протеста, те превенцију нереда и криминала. Заштићеним се, међутим, сматрају и мирни протести који нису претходно пријављени властима, те се, уколико у таквим случајевима дође до интервенције власти, иста интервенција цијени од стране Европског суда у свјетлу ограничења слободе окупљања из става 2. члана 11. Европске конвенције.

Тако је у пресуди у предмету *Éva Molnár v. Hungary*²⁹, (у коме се радило о одржавању протеста који нису били претходно најављени, нити одобрени, а онемогућили су одржавање саобраћаја у неким од најпрометнијих улица Будимпеште, те је дошло до разбијања протеста од стране полиције, што је, након домаћег поступка у којем учесници протеста нису постигли задовољење, био повод за обраћање учесника протеста Европском суду) Европски суд указао на то да је пријављивање протеста не само поступак у служби остварења права на мирно окупљање једних, већ и кориштења права (слободе кретања, нпр.) и законитих интереса других, укључујући спречавање нереда и криминала. Како би се постигла равнотежа ових интереса, општеприхваћена је пракса у свим земљама чланицама (Европске конвенције, оп. аут.) да се, када је ријеч о организовању протеста, скупови обавезно пријављују, јер се „таква пракса не сматра противном члану 11. Конвенције, све док не представља прикривену препреку слободи окупљања заштићеној Конвенцијом...Услјед тога, Суд сматра да право на спонтано окупљање може однијети превагу над обавезом претходног пријављивања протеста само у посебним околностима, односно када је протест оправдан хитношћу реакције на одређено дешавање. Конкретно, такво одступање од општег правила (пријављивања протеста, оп. аут.) сматраће се оправданим уколико би иста реакција одгађањем била обесмишљена.“³⁰. У горе поменутом предмету, Европски суд је стао на становиште да се претходни став „хитности реакције“ није могао примијенити у смислу заштите члана 11. Европске конвенције, те да се радило о незаконитом протесту, а мјере сузбијања од стране државе је оцијенио оправданим, установивши да није било повреде слободе окупљања.

29 ЕСЉП, *Éva Molnár v. Hungary*, бр. 10346/05, 7. октобар 2008. год.

30 *Ibidem*, ст. 37-38.

Став супротан претходном, Европски суд је заузео, такође, у мађарском предмету, *Bukta and Others v. Hungary*³¹, у коме се радило о демонстрацијама због учешћа предсједника Владе Мађарске на пријему организованом од стране румунског предсједника Владе, а поводом историјски контроверзног догађаја предаје дијела мађарске територије Румунији. Јавност је о одржавању овог пријема сазнала дан прије самог пријема, усљед чега је, иако мађарски закон предвиђа пријаву протеста најкасније три дана прије одржавања, организован протест без претходне пријаве. Полиција је, будући да протест није био пријављен, а група од око 150 учесника била бучна, разбила овај протест. Европски суд је, разматрајући овај предмет, био мишљења да је „пропустом да се јавност правовремено обавијести о намјери предсједника Владе да присуствује пријему, подносиоцима представке остављен избор између одрицања права на мирно окупљање или његовог кориштења противно законским прописима“³². Закључујући расправу у овом предмету, Европски суд је нагласио да „у посебним околностима, када се тренутни одговор на одређено политичко дешавање сматра оправданим, одлука о распуштању мирних демонстрација које нису праћене незаконитим радњама учесника, само због непостојања претходне пријаве властима, представља непропорционалну мјеру ограничења слободе окупљања“³³ те да је усљед тога у овом случају дошло до повреде члана 11. Конвенције.

3. ЗАКЉУЧАК

Слобода изражавања, заштићена чланом 10. и слобода окупљања и удруживања, заштићене чланом 11. Европске конвенције не спадају у категорију апсолутних слобода, односно подложне су ограничењима која морају бити прописана законом, имати легитиман циљ и бити неопходна у демократском друштву.

Свако нарушавање равнотеже између права појединаца на мирни протест и интереса државе да заштити јавни поредак и мир указује не само на непоштовање људских права на једној, или пак на слабост државе, на другој страни, већ и на стање демократије у друштву, уопштено говорећи. Како се ради о не само правној, већ и политички врло осјетљивој категорији, потребно је у анализи ових питања у сваком друштву понаособ, обратити пажњу првенствено на правни концепт ових слобода одређен

31 *Bukta and Others v. Hungary*, бр. 25691/04, §§ 35-36, 17. јули 2007. год.

32 *Ibidem*, ст. 35.

33 *Ibidem*, ст. 36.

Европском конвенцијом, као и на динамичну праксу Европског суда у односу на право на протестно окупљање, као сублимат слободе изражавања и слободе окупљања.

ПОПИС КОРИШТЕНИХ ИЗВОРА:

- *Human Rights Handbook on Policing Assemblies*, OSCE , Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), доступно на <https://www.osce.org/odihr/226981>, 31. јануара 2019. год.;
- *Freedom of peaceful assembly and association under the European Convention on Human Rights, Manual for Lawyers, INTERIGHTS*, 2010,
- доступно на <https://docplayer.net/27977611-Freedom-of-peaceful-assembly-and-association-under-the-european-convention-on-human-rights-article-11.html>, 31. јануара 2019. год.;

Пресуде и одлуке Европског суда за људска права:

- *Berladir and Others v. Russia*, бр. 34202/06, 10. јули 2012;
- *Bukta and Others v. Hungary*, бр. 25691/04, 17. јули 2007;
- *Christians against Racism and Fascism v. the United Kingdom*, no. 8440/78, Commission decision of 16 July 1980, Decisions and Reports, (DR) 21;
- *Ezelin v. France*, бр. 11800/85, 26. април 1991;
- *Éva Molnár v. Hungary*, бр. 10346/05, 7. октобар 2008;
- *Galstyan v. Armenia*, бр. 26986/03, 15. новембар 2007;
- *Handyside v. United Kingdom*, бр. 5493/72, 7. децембар 1976;
- *Nurettin Aldemir and Others v. Turkey*, бр. 32124/02, 32126/02, 32129/02, 32132/02, 32133/02, 32137/02 и 32138/02, 18. децембар 2007;
- *Öllinger v. Austria*, бр. 76900/01, 29. септембар 2006;
- *Plattform "Ärzte für das Leben" v. Austria*, бр. 5/1987/128/179, 25. мај 1988;
- *The United Macedonian Organisation Ilinden and Ivanov v. Bulgaria*, бр. 44079/98, 20. октобар 2005.

THE RIGHT TO PROTEST GATHERING IN THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Ljiljana Mijović³⁴

Faculty of Law, University in Banjaluka

Abstract: *The paper deals with the analysis of some of the European Court of Human Rights standards regarding the right to protest gathering, as a sublimite of freedom of expression and freedom of assembly. In this regard, there are presented clarifications of the notion of protest gatherings, scope of protection, and measures of restriction within the framework of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and the European Court's case law.*

Key words: *European Court of Human Rights, European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, freedom of expression, freedom of assembly and association*

34 PhD, professor, Faculty of Law, University in Banjaluka, former judge of the European Court of Human Rights
E-mail ljiljana.mijovic@pf.unibl.org